

Selma Suppanen

**KAPINAA JA
KANSALAISTOTTELEMATTOMUUTTA**
Protestikuvien representaatiot ympäristöliike Elokapinan
Instagramissa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Tammikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Selma Suppanen: Kapinaa ja kansalaistottelemattomuutta. Protestikuvien representaatiot ympäristöliike Elokapinan Instagramissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimus
Tammikuu 2022

Kandidaatintutkielman tavoitteena on selvittää, minkälaista protestikuvastoa ympäristöliike Elokapina hyödynsi vuonna 2021 järjestämässään Syyskapina-mielenosoituksessa. Tutkin aihetta analysoimalla Elokapinan tapahtumasta Instagramissa jakamia protestikuvia visuaalisen analyysin avulla.

Sosiaalisen median kuvastot ohjaavat yhteiskunnallista keskustelua ja toimivat uutena politisaation muotona. Selvitän tutkimuksessa, millaisen vaikutelman Suomen tämän hetken puhutuin ympäristöliike luo omasta toiminnastaan Instagramissa 20 000 seuraajalleen ja millä keinoilla vaikutelmasta saadaan uskottava. Tutkimuksen hypoteesina on, että Elokapinan Instagramin ylläpitäjien tekevät sisältöä koskevat valinnat heijastavat liikkeen omien tavoitteiden ohella kulttuurisia kuvastoja aktivismista ja kansalaistottelemattomuudesta. Tässä hyödynnän Stuart Hallin konstruktivistisen representaation käsitettä, jonka mukaan mediaesitysten tuottamat representaatiot kuvaavat todellisuutta rajaten, valikoiden ja kulttuurisia arvojärjestelmiä heijastaen. Elokapinan valinnat somesisällön tuottamisessa ja jakamisessa avaavat Elokapinan toimintaa ja arvoja sekä auttavat ymmärtämään nykyaikaisen ympäristöliikkeen ja someaktivismiin tilaa 2020-luvulla. Elokapinan käyttämiä kuvastoja on tutkittu vähän, aiempi tutkimus suuntautuu enemmän liikkeen toimintatapojen oikeutuksista käytyjen keskustelujen tarkasteluun.

Tutkimuksen aineisto kerättiin Elokapinan Instagramista 29.9–8.10.2021 järjestetyn Elokapinan Syyskapina-protestin ajalta. Aineisto koostuu Elokapinan itsensä julkaisemasta 65 Syyskapinasta kuvatusta protestikuvasta, graafisia elementtejä tai videoita ei tässä tutkimuksessa tarkasteltu. Aineistoa on ensin rajattu mediakuvaston systemaattisen sisällönanalyysin avulla. Tämän jälkeen aineiston osaan on tapaustutkimuksen avulla tehty lähiluku, jolla yksittäisten kuvien sisältämiä representaatioita on pyritty paremmin hahmottamaan.

Tutkimuksessa havaittiin Elokapinan keskittyvän somekuvastossaan erityisesti omien aktivistiensa kuvilla viestimiseen. Kuvastolla ei pyritä Syyskapinan objektiiviseen dokumentaatioon, esimerkiksi Elokapinan vastustajat ja liikkeen ulkopuoliset tukijat oli jätetty kokonaan kuvaston ulkopuolelle. Sosiaalisella medialla mainostetaan liikkeen toimintaa sekä pyritään vaikuttamaan yhteiskunnallisiin merkityksenantoihin ilmastonmuutoksesta sekä Elokapinasta liikkeenä: tässä hyödynnettävä Instagramin visuaalinen representaatio Elokapinan toiminnasta on konstruoitu liikkeen tarpeiden mukaan. Aineiston lähiluvussa yksittäisten kuvien representaatioiden analyysi paljasti Elokapinan hyödyntävän aktivismissaan taideaktivismia sekä perinteisiä kansalaistottelemattomuuden kuvastoja.

Analyysin tulokset antavat Elokapinan toiminnasta julkista keskustelua laajemman kuvan, jossa liikkeen kuvaston historialliset piirteet kohtaavat nykyaikaisen someaktivismiin toimintamekanismit. Viimeisessä luvussa pohditaan Elokapinan toiminnan tulevaisuutta polarisoituneen somekentän sekä kuvaston jatkuvan kehittämispaineen näkökulmista.

Avainsanat: aktivismi, someaktivismi, poliittinen osallistuminen, Elokapina, visuaalinen analyysi, Instagram

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	1
1.1.	Kuvien välittämä maailma	1
1.2.	Elokapina: designaktivismi, kansalaistottelemattomuus ja poliittiset kuvat	1
1.3.	Elokapinan visuaalinen someaktivismi: tutkimuksen lähtökohdat	3
2.	Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet	4
2.1.	Tutkimustradition esittely: visuaalisen kulttuurin tutkimus	4
2.2.	Representaation ulottuvuudet tutkimuksessa	5
2.3.	Protestikuvaston tutkiminen: median ja aktivismin suhteesta	6
2.4.	Sosiaalinen media aktivistien toiminnan kenttänä	7
3.	Tutkimuskysymys, aineisto ja tutkimusmenetelmät	10
3.1.	Tutkimuskysymys	10
3.2.	Aineistona somekuvastot: Elokapinan Syyskapina	10
3.3.	Mediakuvaston systemaattinen sisällönanalyysi	11
3.4.	Kuvien lähiluku tapaustutkimuksella	12
3.5.	Tutkimuksen eettiset ulottuvuudet	12
4.	Aineiston analyysi	14
4.1.	Sisällönanalyysi - mitä kuvissa tapahtuu?	14
4.2.	Tapaustutkimus, lähiluku kuvien representaatioihin	18
5.	Johtopäätökset	22
5.1.	Kapinaa ja kansalaistottelemattomuutta: Elokapinan visuaalinen aktivismi	22
5.2.	Minne matkalla, Elokapina?	23
5.3.	Lopuksi	24
6.	Lähteet	26
6.1.	Kirjalliset lähteet	26
6.2.	Digitaaliset lähteet	28
7.	Viitteet	30
7.1.	Linkit Syyskapinan kuviin (Elokapinan Instagram)	30

1. Johdanto

1.1. Kuvien välittämä maailma

Osallistuminen yhteiskunnan toimintaan on kasvavassa määrin kuvien välittämää. Visuaalinen kulttuuri on läsnä kaikkialla ympärillämme kuvina ja videoina. Kuvat arjesta ja juhlasta rakentavat kokemaamme todellisuutta: usein kuulee sanottavan ettei asia tapahtunut, ellei siitä ole kuvaa todisteena.

Valokuva on sosiologisesti kiinnostava tutkimuskohde, sillä se on keskeinen itserepresentaation muoto, joka kertoo aina jotain kulttuurisista todellisuuksista ja merkityksistä (Seppänen 1997, 54). Kuva saa merkityksensä kulttuurisessa kontekstissa ja se on usein tietoisten ja tiedostamattomien valintojen tulos. Yhteisön jakama visuaalinen estetiikka rakentaa käsityksiä hyvästä mausta, ihailuista kehoista ja teoista. Samalla luodaan kuitenkin myös hierarkioita, kuvilla voidaan asettaa kuvan kohde naurunalaiseksi ja ulkopuoliseksi: valokuva on vallankäytön väline, jolla kuvallistuvassa kulttuurissa yhä useammin rakennetaan ymmärrystä yhteisistä asioista.

Sosiaalisen median vaikutusmahdollisuudet tunnistetaan kuvallistuvassa mediayhteiskunnassa. Poliitiikan tutkija Jarmo Rinteen (2011, 10) mukaan ”—poliittisen toiminnan ja osallistumisen omaehtoistuminen on voimistuva tendenssi”, Iso-Britanniassa valtion tukema *The Office of Communications* taas on raportoinut *Greta effect* -ilmiöstä, jossa brittiläisten aktiivisuus käyttää älylaitteitaan someaktivismiin on kasvanut vuodesta 2018 huomattavasti (Ofcom 2019). Sosiaalisen median käyttö on politisoitumassa, some myös mahdollistaa uudenlaista osallisuutta ja toimijuutta ja sallii marginaalissa olevien äänten päästä kuuluviin (Nikunen 2018, 132). Somen ansiosta yhteiskunnallisilla liikkeillä ja toimijoilla onkin ennennäkemättömän suuri yleisö saavutettavanaan.

1.2. Elokapina: designaktivismi, kansalaistottelemattomuus ja poliittiset kuvat

Ympäristöliike Elokapina herätti laajaa yhteiskunnallista keskustelua kesällä ja syksyllä 2021. Elokapina on ulkoparlamentaarinen, puoluepoliittisesti sitoutumaton ympäristöliike, jonka aktivismiin kuuluu väkivallaton suora toiminta ja kansalaistottelemattomuus. Liikkeen emojärjestö

Extinction rebellion perustettiin Iso-Britanniassa vuonna 2018 tutkijoiden ja aktivistien toimesta. Ajatushautomo *Policy Exchange* kirjoittaa liikkeen perustajilla olevan taustaa kansainvälisestä *Occupy*-liikkeestä, joka kritisoi vuonna 2011 laajoilla protesteilla epäonnistunutta talouspolitiikkaa, työntekijöiden syrjintää ja globalisaatiota (*Policy Exchange* 2019, 16). Vuonna 2021 *Extinction Rebellion* toimii sadoissa maissa ympäri maailmaa. Suomessa liike on saanut laajaa näkyvyyttä suurten kaupunkien liikennettä pysäyttävillä mielenosoituksilla ja nälkälakoilla. Erityisen kiinnostavaa Elokapinan toiminnassa on liikkeen emojärjestö *Extinction Rebellionilta* perityt vahvat someaktivismiin keinot, liikkeen sosiaalisen median ulkoasuun kuuluvat värikkäät, eläinaiheiset graafiset julisteet sekä liikkeen toimintaa, usein protesteja esittelevät valokuvat. Suoran toiminnan ohella Elokapina viestii kuvillaan liikkeen identiteetistä ja päämääristä. Kaupunkitilan käyttö ja some vaikutuskanavana yhdistyvät Elokapinan toiminnassa sujuvasti toisiinsa.

Julkisessa keskustelussa on puhuttu Elokapinan toiminnan oikeutuksista kriittiseen sävyyn: katujen valtaus on herättänyt ihailun ohella vihaa ja jopa tappouhkauksia aktivisteja kohtaan. Julkisesta tilasta käytävä keskustelu Suomessa tiivistyy usein tilan käyttäjän motiiveihin. Elokapina käyttää liikenteen pysäyttämistä Helsingin vilkkaimmilla kaduilla keinona saada näkyvyyttä vaatimukselleen ilmastohätätilan julistamisesta. Tämän takia näkyvyyden tematiikka ja tienvaltauksen lakitekninen näkökulma ovat hallinneet Elokapinasta käytävää keskustelua Suomessa.

Elokapinaa ja sen kansainvälistä toimintamuotoa *Extinction Rebellion* -liikettä on Suomessa ja maailmalla tutkittu muutamasta näkökulmasta. Kansainvälisissä tutkimuksissa *Extinction Rebellionin* toimintatapoja on usein kyseenalaistettu: esimerkiksi Marianna Fotaki ja Hamid Foroughi tarkastelevat kriittisesti liikkeen jäsenten hierarkkisten valtarakenteiden ja johtajien puuttumista organisaationäkökulmasta (Fotaki & Foroughi 2021), Dana James ja Trevor Mack taas kritisoivat Vancouverin järjestön toiminnassa havaittua kolonialismia ja sokeutta alkuperäisväestöjen kohtaamien ongelmien suhteen (James & Mack 2020). Kansalaisaktivismiin tutkija Eeva Luhtakallio sekä kokemuspohjaisen vaikuttamisen tutkija Taina Meriluoto kirjoittivat Ilmiö-verkkójulkaisussa Elokapinan kansalaistottelemattomuudesta levinneistä kuvapareista pohtien erityisesti liikkeen suhdetta poliisi-instituutioon (Luhtakallio & Meriluoto 2020), tässä julkaisussa Elokapinan nähtiin käyttävän kuvastoissa passiivista kehonkieltä poliisin liiallisen voimankäytön alleviivaamiseen. Otto Sovelius analysoi politiikan tutkimuksen kandityössään Elokapinan kansainvälisen toimijan *Extinction Rebellion* -liikkeen populistisia piirteitä (Sovelius 2021). Jemina Nylundin opinnäytetyö Turun AMK:sta tutkii Elokapinan graafisen ohjeiston

onnistumista markkinointialan visuaalisen viestinnän näkökulmasta, käyttäen liikkeen toiminnasta termiä designaktivismi (Nylund 2020). Elmo Kalvas Jyväskylän yliopistosta kirjoittaa *Politiikasta* -lehdessä kansalaistottelemattomuudesta Elokapinan aktivismin keinona avaten kansalaistottelemattomuuden historiaa ja sitä kuinka suomalainen media tuntuu karsastavan Elokapinan toimintatapoja sallimatta näille omaa ääntä tai haastatteluja alustoillaan (Kalvas 2021).

Elokapinan toiminta on kiinnostavaa liikkeen käyttämän somea ja kaupunkitilaa hyödyntävän hybridistrategian menestyksen vuoksi. Elokapinan menetelmiä on kritisoitu, mutta samalla ne vaikuttavat julkiseen keskusteluun ja luovat painetta toimia, täten laajentaen demokratian kenttiä ja toimien esimerkkinä nykyajan someaktivismista: liike on onnistunut saamaan näkyvyyttä eikä ole hautautunut muiden toimijoiden alle. Elokapinan Instagram-tili on keskeinen keino mainostaa liikettä, rakentaa liikkeen identiteettiä, toimijuutta ja suhdetta kuvissa esiintyviin auktoriteetteihin ja valtarakenteisiin. Elokapinan sosiaalisen median hyödyntäminen protestien organisoimisessa ja liikkeen julkisuuskuvan luonnissa tuntuukin olevan tarkkaan harkittua ja tavoitteellista, sekä keskeinen osa 2020-luvun aktivistiliikkeen toimintaa.

1.3. Elokapinan visuaalinen someaktivismi: tutkimuksen lähtökohdat

Someaktivismi eli sosiaalisessa mediassa tapahtuva kansalaisvaikuttaminen tarjoaa aktivisteille uudenlaisen aktivismin kentän perinteisten kansalaisvaikuttamisen käytäntöjen rinnalle. Matteo Cernison kirjoittaa teoksessaan *Social Media Activism* (2019) somen luoneen aktivisteille virtuaalitalan, joka luo teoreettisesti laajempia vaikutusmahdollisuuksia (Cernison 2019, 58). Zizi Papacharissi (2015, 68) kutsuu tätä tilaa termillä *electronic elsewhere*, Papacharissin mukaan nämä uudet tilat tarjoavat marginalisoiduille ryhmille ja ajatuksille uuden alustan (engl. *Platform*, kirjaimellisesti puhujakorokkeen) ja paikan näkyvyydelle ja vuorovaikutukselle.

Elokapinan toimintaa ja toiminnan oikeutuksia kaupunkitilassa on tutkittu, mutta liikkeen someaktivismi ja siinä käytetyt kuvastot ovat jääneet vähemmälle huomiolle: tutkimusajankohtana ainoastaan Luhtakallion ja Meriluodon Ilmiö-verkkójulkaisu (2020) tarkasteli Elokapinan toimintaa visuaalisesta näkökulmasta. Tarkastelen tässä opinnäytetyössä, millä keinoilla Elokapina rakentaa Instagramissa kuvastoa omasta toiminnastaan. Elokapinan Instagramin kuvien tarkastelu tarjoaa

ajankohtaista tietoa kansainvälisesti ja Suomessa puhuttaneen ympäristöliikkeen toiminnasta: kuka tai mikä on Elokapina mediakuviensa perusteella, ja miten he kuvaavat omaa toimintaansa?

Käytän tutkimuksessa visuaalisen analyysin menetelmiä. Visuaalinen analyysi on tapa tutkia inhimillistä todellisuutta ympäröivää kuvallisuutta. Visuaalisen kulttuurin tutkimus on monitieteistä, taideteoriasta ponnistanutta mutta myös yhteiskuntatieteisiin viimeistään 1990-luvulla kotiutunutta tutkimusta, jolle on keskeistä kuvien esittämien representaatioiden selvittäminen. Erityisesti tutkimukseni asemoituu visuaalisen kulttuurin sosiologian kentälle, joka on kiinnostunut sosiaalisen elämän visuaalisista ulottuvuuksista.

Esittelen seuraavaksi tutkimukseni teoriataustan kuvailemalla visuaalista analyysiä ja representaatioiden tutkimusta. Tämän jälkeen kerron aineistosta ja analyysimenetelmistä. Aineiston tarkempi esittely tapahtuu luvussa 3.2.

2. Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet

2.1. Tutkimustradition esittely: visuaalisen kulttuurin tutkimus

Visuaalisen kulttuurin tutkimus on kehittynyt yhdessä kulttuurintutkimuksen kanssa. Kulttuurintutkimus on monitieteinen tieteenala, jonka tutkimusaiheita ovat kulttuurin muutos ja merkitykset sekä kulttuurierot (Kulttuurintutkimus 2021). Kulttuuri ymmärretään kulttuurintutkimuksessa laajasti yhteisön tai yhteiskunnan tapana elää ja kulttuurin merkitysjärjestelmien katsotaan liittyvän ehdottomasti vallan ja politiikan kysymyksiin (Alasuutari 2011, 25, 56). Tutkimusalalle on ominaista sosiaalisen konstruktionismin näköala, jonka mukaan kielellä rakennetaan ja tuotetaan (eli konstruoidaan) todellisuutta pikemminkin kuin heijastetaan sitä. Sosiaalinen todellisuus siis on eri tilanteissa syntyvää ja rakennettua, kielellisesti toteutettua ja jatkuvasti uudelleen neuvoteltavaa.

Visuaalinen kulttuuri on ”näköaistiin nojautuvaa merkitysvälitteistä toimintaa ja tämän toiminnan tuotteita, kuten julkisuuden kuvastoja” (Seppänen 2005, 17). Valokuvat, televisio, video ja internet

ovat varmistaneet sen, että elämme historian kuvallisinta aikakautta. Myös tavallisten ihmisten suhde kuvallisuuteen on muuttunut toiminnallisemmaksi ja interaktiivisemmaksi (em. 2005, 22). Kuvallisuus on nykyään keskeinen itseilmaisun ja identiteetin rakennusväline ja älypuhelinien kameroiden ansiosta kuvia otetaan nyt enemmän kuin koskaan.

Kuvien tulkitseminen edellyttää oppimista samaan tapaan kuin tekstin lukeminen: puhutaan visuaalisesta lukutaidosta, jossa herkistytään kuvien asiayhteyksissä muodostuville merkityksille (Jokela 2021). Mediassa rakentuvat ihailtavuuden kuvastot toimivat yhdessä markkinoiden kanssa, esimerkiksi kaupan kosmetiikkaosasto on mediatutkija Seppäsen mukaan paikka, jossa “Tuotteen ostamalla voi realisoida mediajulkisuuden antamia lupauksia kauneudesta, viehätysvoimasta, feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta” (Seppänen 2005, 13).

Visuaalisen kulttuurin tutkimus tutkii visuaalisten esitysten merkityksiä, tuotantoa ja vastaanottoa (Seppänen 2005, 35). Näihin visuaalisen kulttuurin tutkija Gillian Rose lisää myös kuvan levikin (eng. *Circulation*) tutkimisen: esimerkiksi sosiaalisen median alustoilla kuvan näkyvyyteen vaikuttavat algoritmit ja sivujen toimintalogiikka (Rose 2016, 35). Tässä tutkimuksessa olen eniten kiinnostunut kuvien merkityksistä ja sisällöstä, sosiaaliseen mediaan suuntatuvassa tutkimuksessa on kuitenkin otettava myös huomioon Rosen huomio alustan vaikutuksesta kuvien näkyvyydelle.

Sopivan visuaalisen aineiston analyysimenetelmän valinta riippuu tutkimuksen luonteesta, tavoitteista sekä aineistosta (Mustola ym. 2017, 17). Tyypillisiä metodeja ovat esimerkiksi sisällönanalyysi, ikonografia, diskurssianalyysi ja semiotiikka. Taideyliopiston Kuvataideakatemia taidehistorian ja -teorian professori Anita Seppä kirjoittaa teoksessaan Kuvien tulkinta (Seppä 2012) tasokkaan kuvantutkimuksen yhdistelevän eri analyysimenetelmiä, jotta *makrotason* ideoiden ja käsitteiden analyysi sekä *mikrotason* sommitelmalliset, materiaaliset ja tekniset piirteet tulisi huomioida (em. 20). Tarkastelen näitä kuvien tasoja analyysin kahdessa eri vaiheissa.

2.2. Representaation ulottuvuudet tutkimuksessa

Representaatio on kuvajournalismia tutkineen Janne Seppäsen mukaan visuaalisen kulttuurin tutkimuksen keskeisimpiä käsitteitä (2005, 77). Representaatio on myös tämän tutkimuksen keskeinen tutkimuskohde. Representaatio on esitys, jonka avulla todellisuutta tuotetaan ja tulkitaan

mielessä olevien kulttuuristen käsitteiden avulla (Hall 1997, 1, 17). Vaikkapa kuvassa esiintyvän henkilön kauniiksi kokeminen sisältää kulttuurisia kauneuskäsityksiä: representaatiot eivät ole vain henkilökohtaisia, vaan kulttuurisidonnaisia ja arvolatautuneita (Seppänen 2005, 82). Kulttuurintutkimuksen näkökulmasta representaatio on politiikkaa (Rossi 2010, 261), edustamisen kysymykset liittyvät keskeisesti vallan käyttöön yhteiskunnassa.

Kuvat ja niiden välittämät ideologiat muovaavat ihmisten arkea, identiteettejä ja kokemuksia (Mäkiranta 2010, 80). Kuvien avulla käydään kamppailua merkityksistä ja vallasta, ne tuottavat, jäsentävät ja rakentavat sitä mitä pidämme todellisuutena (Mäkiranta 2010, 81). Vaikka kuvat mediassa tuntuvat usein aineettomilta, on niiden esittämällä maailmalla yhteyksiä materiaalisuuteen (Rossi 2021): aihevalinnat, rajaukset, kuvakulmat ja kuvatekstit korostavat tiettyjä asioita toisten kustannuksella (Jokela 2021) ja voivat osaltaan ylläpitää tai haastaa yhteiskunnallisia merkitysjärjestelmiä tai diskursseja.

Kulttuurintutkija Stuart Hall jakaa representaation kolmeen ulottuvuuteen: representaatio voidaan ymmärtää refleksiivisesti, intentionaalisesti ja konstruktivistisesti. Refleksiivinen representaatio heijastaa todellisuutta: vaikkapa uutisjournalismia ohjaava totuudellisuuden vaade johtaa uutisten katsojaa pitämään näytettyjä kuvia aitoina ja objektiivisina kuvauksina tapahtumista. Intentionaalinen näkökulma representaatioon korostaa kuvan tekijän tarkoitusperiä: journalistilla voi esimerkiksi olla toiveena uutiskertomus tietystä näkökulmasta. Kolmas näkökulma representaatioon on konstruktivistinen representaatio, joka näkee merkitykset tuotettuina konstruktioina: totuutta ei heijasteta peilin tavoin vaan kulttuuriset merkitykset vaikuttavat esitysten taustalla. Konstruktivistisen representaation tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, millaista todellisuutta esitys tuottaa ja millaisilla keinoilla. (Hall 1997, 24–26; Seppänen 2005, 94–95) Tarkastelen tässä tutkimuksessa kuvien representaatiota konstruktivistisestä näkökulmasta.

2.3. Protestikuvaston tutkiminen: median ja aktivismin suhteesta

Tarkastelen tässä tutkimuksessa Elokapinan julkaisemia *protestikuvia*. Protestikuvalla tarkoitan mielenosoituksesta otettua valokuvaa. Protestikuva terminä on todennäköisesti käänös englanninkieliselle termille *protest photography*. Protestikuva vaikuttaa kuitenkin olevan vakiintumassa oleva termi (ks. esimerkiksi Ilta-Sanomien artikkeli ”Greenpeace tempaisi yli 260

kaupungissa vankiensä puolesta - katso protestikuvat!”), käytän termiä tässä tutkimuksessa viittaamaan tutkimusyksikköinä oleviin Elokapinan mielenosoituksista otettuihin valokuviin.

Protestien kuvastoja on tutkittu muutamasta eri näkökulmasta. Anastasia Venenti (2017) kirjoittaa mielenosoituksista otettujen kuvien olevan elinehto liikkeille ja järjestöille, jotka haluavat äänensä kuuluviin. Protesteja on kuitenkin todella vaikea kuvata objektiivisesti tilanteiden herkkyyden takia. Protestin kuvaaminen on omalaatuinen, dynaaminen ja juuriaan myöten poliittinen prosessi, jonka henkilökohtaisuus voi luoda hankausta toimittajien ammatillisten ja yksilöllisten roolien ja arvojen välille (Venenti 2017, 282). Jännittävät kuvat myös myyvät parhaiten: Venentin mukaan journalisteilla on tapana rajata kuviinsa korostetun negatiivisia näkökulmia mielenosoituksista keskittymällä tuhoutuneen omaisuuden ja väkivallan kuvaamiseen (Venenti 2017, 282; sit. McLeod and Detenber 1999), tällöin liikkeiden poliittinen sanoma helposti unohtuu tehdyn kohun alle.

Journalistien ohella myös poliisi hallitsee mielenosoitusten mediarepresentaatioita. Eläinoikeusliikkeen sanomalehdistössä saamaa julkisuutta väitöskirjassaan tutkinut Pirita Juppi huomasi poliisin usein nousevan hallitsevaksi julkisuuden toimijaksi ja tilanteiden määrittelijäksi, jolloin aktivistit itse eivät pääse vaikuttamaan heistä käytyihin keskusteluihin vaan joutuvat ottamaan kantaa ennalta asetettuihin tilanteenmäärittelyihin (Juppi 2004, 267–270).

Julkisuus on nykyisille yhteiskunnallisille liikkeille elinehto: ilman julkisuutta liikkeet eivät kykene ottamaan osaa yhteiskunnallisiin keskusteluihin eivätkä ne tule huomioiduiksi asiantuntijoina omassa asiassaan (Rasmus 2006, 196). Median merkityskamppailuissa onkin tärkeää saada äänensä kuuluviin: tässä auttavat sosiaalisen median uudet vaikutuskanavat, jotka tuovat vaihtoehdon valtamedian uutisoinnille. Massojen mukaan värväämisen sijaan medianäkyvyyttä tarvitaan ”vallitseviin yhteiskunnallisiin merkityksenantoihin nähden vaihtoehdoisen tiedon ja näkemysten levittämiseen” (Rasmus 2006, 199). Uusia ajattelutapoja halutaan vakiinnuttaa julkiseen keskusteluun, tästä esimerkkinä Elokapinan taipumus kirjoittaa Instagramissaan tietoisuutta ilmastonmuutoksesta provokatiiviseen sävyyn kriisistä ja kuolemasta puhuen.

2.4. Sosiaalinen media aktivistien toiminnan kenttänä

Tuoreessa kaupunkiaktivismia tarkastelevassa teoksessaan *4. Sektori* Pasi Mäenpää ja Maija Faehnle kirjoittavat sosiaalisen median olevan jo määritelmänsä mukaan käyttäjiään sisällöntuotantoon

osallistava (Mäenpää & Faehnle 2021, 90): teoksessa sosiaalista mediaa lähestytään tärkeänä verkostoitumisen, kommunikaation ja joukkovoiman syntypaikkana, joka tarjoaa perusedellytykset yhteiskunnalliselle osallistumiselle. Ari Rasimus muistuttaa kuitenkin radikaalia kansalaisaktivismia käsittelevässä väitöskirjassaan median olevan *liikkeiden toiminnan välineen* ohella myös *liikkeiden toimintaa ulkoisesti ehdollistava* tekijä (Rasimus 2006, 196). Tarkastelen seuraavaksi, miten sosiaalinen media vaikuttaa liikkeiden toimintaan ja näiden kuvastojen saamaan näkyvyyteen.

Pyrkiessään hyötymään valtamedian julkisuudesta, yhteiskunnallisten liikkeiden on mukauduttava median toimintalogiikkaan, jossa nopeatempoisuus ja tapahtumakeskeisyys korostuvat (Rasimus 2006, 202–203). Otsikoissa pysyäkseen liikkeen on kyettävä toistuvasti hätkähdyttämään mutta tämä tarjoaa vastavuoroisesti välineitä liikkeen määrittelyyn ulkoa päin, kuten edellisessä luvussa kävi ilmi. Siinä missä valtamedian monopoliasema perinteisenä tiedotusvälineenä on aiemmin vastannut järjestöjen aktivoinnista, vahvistamisesta ja näkyvyydestä (Tufekci 2013), sosiaalisesta mediasta on toivottu osallisuutta ja liikkeiden toimintaa edistävää uutta kansalaisvaikuttamisen kenttää.

Kuitenkin myös sosiaalisen median toimintalogiikat toimivat liikkeitä rajoittavina tekijöinä. Sosiaalisen median algoritmit ovat tietojärjestelmille opetettuja toimintaohjeita, jotka rakentavat mediakokemuksia Internetissä. Suurten somealustojen käyttämät algoritmit ovat liikesalaisuuksia, joiden avulla käyttäjien käyttäytymisestä ja mieltymyksistä kerätään tietoa kauppatavaraksi, käyttäjädatan avulla alustojen mainoksia myös kohdennetaan ja uutisvirtaa suunnataan käyttäjää kiinnostavilla aiheilla. (Lanchester 2018, 22) Somealustat eivät itsessään ole neutraaleja tiloja tai ”puhujankorokkeita”, vaan ne ajavat omia sekä maksajiensa etuja algoritmien avulla ja toimivat portinvartijoina sisällön suhteen. *Black Lives Matter* -liike koki alkuaikoinaan mittavaa vastustusta Facebookin algoritmien osalta: poliisin ammuttua afroamerikkalaisen teinipojan Missourin Fergusonissa vuonna 2014 rotusyrjintää vastustavia mielenosoituksia, tapahtumia ja aihetunnisteita sensuroitiin ankarasti Facebookissa (Tufekci 2017, 154).

Sosiaalinen media on tuonut tullessaan globaalit liikkeet, joiden nopea organisoituminen ja tiedonvälitys toimii älypuhelimien avulla. Arabikevään ”Twitter-vallankumous” ja *Occupy Wallstreet* -liike ovat näyttäneet tietä tämän päivän mielenosoituksille, joissa keskeinen toiminnan muoto on tapahtumien taltiointi älypuhelimilla. Tänä päivänä kuka tahansa voi olla kriisialueiden reporterit ja taltioita tapahtumia älypuhelimelleen. Kun poliisi käytti pippurisumutetta Elokapiinan mielenosoittajia vastaan lokakuussa 2020, Elokapiinan aktivistien tapauksesta kuvaamat videot ja

kuvat alkoivat kiertämään Internetissä, ja poliisin toimintaan kohdistui mittavaa julkista kritiikkiä. Lokakuussa 2021 annetun Syyttäjälaitoksen tiedotteen mukaan kuuden osallisen poliisin rikosepäilyt siirtyivät syyteharkintaan, rikosnimikkeinä virkavelvollisuuden rikkominen ja pahoinpitely (Syyttäjälaitos 2021). Vaikuttaakin, että ”kamera-aktivismista” on tullut aktivistien väline poliisin toiminnan valvomiseen, tämä korostaa protestikuvien poliittisuutta entisestään.

Sosiaalinen media ja mielenosoitusten taltiointi laajentavat mielenosoitusten kestoja ja tilaa tapahtuman ulkopuolelle: osallistuminen tapahtumaan ei vaadi enää paikallaoloa, vaan tapahtumiin voidaan ottaa kantaa ja jakaa niistä sisältöä myös tapahtuman jälkeen (Milan 2015, 7). Edellä mainittu poliisin pippurisumutteen käytön taltiointi laajensi Elokapinan mielenosoituksesta käytävää keskustelua ja protestitoimintaa, kun ihmiset keskustelivat tapahtuneesta. Kun liikkeen toiminta laajenee tapahtumien ulkopuolelle, jäsenten kollektiivinen identiteetti aktivoituu ja vahvistuu toistuvasti, toisin kuin pelkästään satunnaisten tapahtumien ja mielenosoitusten yhteydessä (Milan 2015, 7). Aktivistiliikkeet ovat tänä päivänä kevyemmin sitoutuneita mutta laajemmalle levinneitä toimijaverkkoja, joissa aktivismia toteutetaan osana arkipäiväistä identiteettipoliittikkaa (em., 4). Aktivismi tapahtuukin sosiaalisessa mediassa yhä useammin välitilassa, *hashtagien* alla itsenäisten käyttäjien kannanotoissa.

Instagramilla on oma toimintalogiikkansa, joka vaikuttaa Elokapinan toimintaan alustalla. Instagram on kuvien jakopalvelu ja sosiaalinen media, jossa käyttäjät voivat jakaa kuvia ja videoita sekä reagoida toisten käyttäjien kuviin. Representaation välineenä Instagram sallii kuitenkin vain tietynlaisten kuvastojen julkaisun alustallaan. Julkaisujen sensurointia on paikoin myös syytetty tekopyhydestä, sillä esimerkiksi alustan alastomuutta rajoittava somesensuuri kohdistuu suhteettoman usein marginalisoituihin kehoihin (Salty 2021), amerikkalaisia konservatiivisia arvoja tukien. Instagram ei ole ongelmaton työkalu Elokapinan aktivismissa. Suomessa se kuitenkin on liikkeen suosituin sosiaalisen median kanava, joka saavuttaa erityisesti nuoremmat liikkeen aktivismista kiinnostuneet. Instagramin toimintalogiikka kuvien jakamiseen tarkoitettuna alustana tekee siitä Elokapinalle organisoitumisen ja toiminnan ympäristön, jossa visuaalisuus on viestinnän keskiössä.

3. Tutkimuskysymys, aineisto ja tutkimusmenetelmät

3.1. Tutkimuskysymys

Edellä kuvattuun aiempaan tutkimukseen tukeutuen tarkastelen kandidaatintutkielmassani, millaista kuvaa Elokapina rakentaa toiminnastaan Instagramissa. Tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Millaisia mediarepresentaatioita Elokapina käyttää Instagramissaan?
2. Miten nämä representaatiot rakentavat vaikutelmaa Elokapinasta ja sen toiminnasta?
3. Millaisia keinoja käytetään, että tämä vaikutelma olisi uskottava?

Olen erityisesti kiinnostunut, millaisia representaatioita Elokapina hyödyntää yhteisönsä ja aktivistikuvansa rakentamiseen. Hypoteesini on, että Elokapina kehystää toiminnastaan konstruktivistisen representaation kautta kuvan, joka on liikkeelle itselleen edullinen, ja joka saa näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa.

3.2. Aineistona somekuvastot: Elokapinan Syyskapina

Tutkimukseni empiirinen aineisto koostuu kuudestakymmenestäneljästä (n=64) Elokapinan Instagramissa jakamasta protestikuvasta. Kuvat paikantuvat Helsingissä 29.9.–8.10.2021 järjestettyyn Syyskapina -protestiin, jolla Elokapina ”-- vaatii hallitusta julistamaan Suomeen ilmasto- ja ympäristöhätätilan ja ryhtymään hätätilan vakavuutta vastaaviin toimiin välittömästi” (Elokapina 2021a). Syyskapinaan ilmoittautui Elokapinan mukaan yli 1000 osallistujaa (em. 2021a). Syyskapinassa Elokapina järjesti useita liikenneblokkeja Eduskuntatalon edessä Mannerheimintiellä sekä Hakaniemen Pitkäsillalla, mielenosoittajat myös istuivat Valtioneuvoston linnan portailla.

Tutkimusaineistoon valittiin kaikki 64 kuvaa, jotka Elokapina julkaisi omalla Instagram-tilillään tapahtuma-ajalta. Aineisto rajattiin koskemaan ainoastaan Syyskapinan tapahtumista ja mielenosoituksista otettuja kuvia: videoita ja graafisia esityksiä ei tässä tutkielmassa tarkasteltu. Päätin myös rajata kuvatekstit pois jotta aineisto olisi kandidaatintutkimuksen puitteissa järkevän kokoinen. Laajoissa kuvateksteissään Elokapina kuvailee päivien tapahtumia sekä teemoja, joihin

kuuluvat esimerkiksi luonnon monimuotoisuus, ilmastokolonialismi, ylikulutus sekä ruokaturva. Näihin teksteihin tarttuminen voisi olla oman tutkimuksensa aihe.

Koska osa aineiston kuvista sisältää mielenosoituskylttejä ja muita tekstikatkelmia, lähestyn aineiston kuvia tässä tutkimuksessa *multimodaalisina* esityksinä, joissa eri ilmaisumuodot eli *moodit* (tämän aineiston tapauksessa kuva ja teksti) rakentavat yhdessä visuaalisen esityksen kokonaisuutta (Seppänen 2005, 90). Mielenosoituskylttien iskulauseet ovat tärkeä osa yhteiskunnallisten liikkeiden viestintää, sillä tarkasteltavat kuvat saavat tarkemmat merkityksensä vain yhdessä mielenosoituskylttien tekstien kanssa.

3.3. Mediakuvaston systemaattinen sisällönanalyysi

Tutkimuksen ensisijainen menetelmä on mediakuvaston systemaattinen sisällönanalyysi. Menetelmällä kyetään havainnoimaan kuvallisen julkisuuden visuaalisia järjestyksiä ja rakenteita. Aineistoa järjestelemällä voidaan myös kiinnittää huomiota siihen, keitä kuvissa representoidaan ja kuka tai mitkä teemat jätetään kuvaston ulkopuolelle. (Seppänen 2005, 142, 144) Kuvien sisällönanalyysi järjestää kuvamateriaalin teemoittain koodeiksi, jolloin suuresta aineistosta on mahdollista havaita kaavoja. Kuuluisan antropologisen kuvien sisällönanalyysin *National Geographic* – lehden kuvista vuonna 1993 tehneet Catherine Lutz ja Jane Collins esittävät menetelmän vahvuuden olevan sen järjestelmällisyydessä ja kyvyssä osoittaa kulttuurisia merkityksiä kuvista (ks. Rose 2016, 87). Mediakuvaston systemaattinen sisällönanalyysi soveltuu erityisen hyvin suuremman aineiston järjestelyyn ja tutkimiseen (Rose 2016, 86; Seppänen 2005, 144), tässä tutkielmassa sovellan menetelmää laajan someaineiston tutkimiseen.

Media-aineiston systemaattisessa sisällönanalyysissä havaintoyksiköt (tässä tutkimuksessa 64 kuvaa) sisältävät yhden tai useamman koodausyksikön, jonka perusteella havaintoyksiköt saavat tietyn muuttujan arvon. Muuttuja taas on aineistossa määrällisesti tai laadullisesti vaihteleva suure. (Seppänen 2005, 151–152) Tässä tutkimuksessa muuttujana on kuvan aihe, olen jakanut kuvat aiheen perusteella seitsemään luokkaan. Sisällönanalyysin toteutus on esitelty tarkemmin luvun neljä alussa.

Sisällönanalyysi mahdollistaa laajan, 64 kuvaa kattavan aineistoni laajempien visuaalisten järjestysten analysoinnin. Tällä tutkimusvaiheella on tarkoitus selvittää, millaisia

mediarepresentaatioita Elokapina yleisesti ottaen mielenosoituksia kuvaavissa somekuvissaan käyttää. Sisällönanalyysi toimii tutkimuksessa myös seuraavan tutkimusvaiheen, tapaustutkimuksen paikallistajana. Tapaustutkimuksella toteutetaan syvällisempi kuvien lähiluku konstruktivistisen representaation näkökulmasta.

3.4. Kuvien lähiluku tapaustutkimuksella

Sosiologisen kuvantutkimuksen onnistumisen tärkein edellytys on kiinnittää analysoitavat kuvat sosiaaliseen todellisuuteensa (Luhtakallio 2010). Herkistyminen kuvan konteksteille eli ulkopuolisille asioille ja keskusteluille mahdollistaa aineiston tarkemman analyysin: visuaalisten esitysten arvioiminen ja jaottelu ei riitä, vaan on osattava kyseenalaistaa myös oma käsitys kuvasta ja sen tuottamista vallan ja kulttuurin muodoista (Seppänen 1997). Sisällönanalyysi sopii kuvien ja kuvastojen rakenteiden ja aiheiden luokitteluun, mutta se sivuuttaa pitkälti kuvien tuotantoa ohjaavat kulttuuriset, materiaaliset, fyysiset ja psykologiset prosessit (Seppä 2012, 230). Vaikkapa julkiseksi tilaksi sisällönanalyysillä koodattu kuva saa erilaisia kulttuurisia merkityksiä riippuen siitä, onko kyseessä McDonald's hampurilaisravintola tai Valtioneuvoston linna: näitä merkityseroja ei sisällönanalyysi kykene tavoittamaan.

Paikatakseni sisällönanalyysin aukkoja ja syventääkseni analyysiä, jatkan tutkimusta tapaustutkimuksella, jossa analysoin syvemmin kuvien sisältämiä representaatioita. Tapaustutkimus (*case study*) on tutkimusstrategia, jossa tutkitaan syvällisesti yhtä tai muutamaa kohdetta tai ilmiökokonaisuutta (Lähdesmäki ym. 2015). Tutkittava tapaus on rajattu esimerkki laajemmasta ilmiöstä (Vuori 2021), tässä tutkimuksessa kohde on rajattu otos tutkimastani kuvastosta. Tutkin kohdetta kontekstissaan eli ajassa ja paikassa, johon tapaus sijoittuu (Vuori 2021), tällöin pystyn paremmin tarkastelemaan kuvien taustoja ja merkityksiä.

3.5. Tutkimuksen eettiset ulottuvuudet

Somedatan käyttö tuo mukanaan joukon oikeudellisia velvoitteita ja kiperiä tutkimuseettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan on parhaansa mukaan kyettävä ratkomaan: yleisesti hyväksyttäviä

sosiaalisen median tutkimuksen koodistoja tai suosituksia ei tämän tutkimuksen ajankohtana ole olemassa (Ahteensuu 2019). Somekuvien tutkimisen suurin hankaluus on kuvien näennäinen saatavuus ja julkisuus avoimessa someryhmässä. Vaikka Elokapinan Instagram on julkinen liikkeen mainostus- ja tiedotuskanava, kuvissa esiintyvät henkilöt ovat *luonnollisia henkilöitä* eli yksityishenkilöitä, joiden henkilötietoja yleiset tietosuojasetukset suojaavat (Tietosuojalaki 2018/1050). Tietosuojasäännökset on huomioitava samalla tavalla kuin muitakin henkilötietoja käsitellessä: henkilön tunnistettavuus kasvojen, tatuointien tai muiden ominaisuuksien perusteella tutkimuksen julkaisussa voi olla kuvissa esiintyvien tahdon vastaista. Koska jokaisen Elokapinan kuvissa esiintyvän henkilön tavoittaminen suostumuksen pyytämiseen kuvien käytöstä oli tutkimuksen puitteissa mahdotonta, päätin olla näyttämättä tarkasteltavia kuvia tutkimuksessani. Kuvien temaattiset jaot ja näiden auki selittäminen tarjoavat turvallisemman keinon lähestyä aineistoa, tällöin kuvissa esiintyvien henkilötiedot eivät vaarannu. Elokapinan Instagram on myös julkinen sivusto, 30.9.2021-9.10.2021 aikavälillä julkaistut Syyskapinan kuvat ovat siellä vapaasti katseltavissa. Instagram-linkit Syyskapinan kuviin löytyvät työn lopusta Liitteet-osiosta.

Kulttuuritutkimuksessa ja laadullisessa tutkimuksessa on keskeistä, että selitysmallien ei oleteta esittävän universaaleja totuuksia ja lainalaisuuksia, vaan niillä pyritään ymmärtämään ilmiötä paikallisesti, historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa (Alasuutari 2011, 55). Visuaalinen kokemus ei koskaan täysin palaudu kielelliseen raportointiin (Seppänen 2005, 28), vaan kielellinen ilmaisu on aina rajauksia ja valintoja täynnä. Kaikenkattavaa selontekoa kuvastoista on tämän tutkimuksen puitteissa mahdotonta saavuttaa. Ihmiset myös tarkastelevat maailmaa omista lähtökohdistaan käsin ja huomaavat eri asioita. Feminismin teoreetikko Donna Haraway kuvailee tekstissään *Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective* tilanteisen tiedon (eng. *Situated knowledge*) olevan yksilön yhteiskunnallisesta asemasta, maantieteellisestä sijainnista sekä yhteiskunnallisesta perspektiivistä kumpuavaa (Haraway 1988). Tutkijan itserefleksiivinen ymmärrys omasta asemastaan on ensiarvoisen tärkeää visuaalisten esitysten tulkitsijalle, Gillian Rose nostaa tutkijan itserefleksiivisyyden kolmen tärkeimmän visuaalisen tutkimuksen kriteerin joukkoon (kaksi muuta kriteeriä ovat kuvien vakavasti ottaminen sekä kuvien ymmärtäminen potentiaalisina yhteiskunnallisina yhdistäjinä ja erottelijoina) (Rose 22–23). Oma kulttuurinen taustani eittämättä vaikuttaa kuva-analyysin tekemiseen, tuon tutkimuksessani avoimesti esiin prosessit, joissa jaottelin ja tulkitsin aineistoa.

4. Aineiston analyysi

4.1. Sisällönanalyysi - mitä kuvissa tapahtuu?

Aineiston kuvat on sisällönanalyysiä soveltamalla jaettu seitsemään luokkaan kuvien aiheen perusteella. Kuvan aihe tai pääasiallinen sisältö määriteltiin Excel-tilukon avulla: jokaiselle aineiston kuvalle (n=64) annettiin yksi tai useampi koodausyksikkö, joiden perusteella lopullinen jako luokkiin tehtiin. Sisällönanalyysin luokat on esitelty taulukossa 1.

Taulukko 1. Sisällönanalyysin tulokset kuvien aiheista aineistossa.

Kuvan aihe	N
Performanssi/työpaja	7
Mielenosoituskylltti	10
Tila tai rakennus	4
Joukko mielenosoittajia	23
Henkilokuva	15
Vastustajat	3
Eläimet	2
Yhteensä	64

Esittelen seuraavaksi kuvaryhmät suurimmasta ryhmästä alkaen. Kuvailen kuvaryhmien keskeisimpiä teemoja sekä ilmiöitä kuva-aiheiden taustalla.

Joukko mielenosoittajia (23 kuvaa)

Suurin osa Syyskapinan kuvastossa keskittyy Elokapinan omien aktivistien kuvaamiseen. Näissä ”perinteisissä mielenosoituskuviissa” ihmisjoukot ovat kokoontuneet yhteen ja esittävät hallitukselle vaatimuksensa mielenosoituskyllttejä heiluttamalla ja tiloja valtaamalla. Elokapinalle toiminnan ydin tuntuu olevan joukkoistaminen ja yhdessä asioihin vaikuttaminen. Mielenosoitukset ovat Elokapinan ulospäin näkyvän toimintarepertuaarin ytimessä, Syyskapinan kuvastossa onkin selkeästi koettu tärkeäksi näyttää juuri näitä kuvia. Ryhmäkuviissa korostui sekä hauska yhdessäolo

että vakavampi viestintä joukosta, joka on huolissaan ilmastonmuutoksesta. Kuvilla tunnutaankin haluttavan herättää mielikuva toisistaan välittävästä ja vahvasta rintamasta.

Henkilökuva (15 kuvaa)

Toinen suuri kuvaryhmä kuvastossa olivat henkilökuvat, joissa kuvan fokus on yhdessä aktiivisessa toimijassa. Näissä kuvissa kuvan aihe on yksittäinen aktivisti, joka puhuu ihmisjoukolle (n=4), pitelee mielenosoituskylttiä (n=6) tai muuten osallistuu tapahtumien toimintaan kuvan keskiössä (n=5). Yhteiskunnallisen liikkeen aktiivit ja puheen pitäjät ovat toiminnan mahdollistajia ja näkyvä osa tapahtumissa. Rohkeat yksilöt vaikuttavissa henkilökuville myös sopivat länsimaiseen individualismiin sekä somen toimintalogiikkaan: yli miljoonan Instagram-kuvan pohjalta tehty tutkimus paljasti vuonna 2014, että Instagramissa kuvat, joissa näkyvät kasvot saavat keskimäärin 38 % enemmän tykkäyksiä ja 32 % enemmän kommentteja muilta käyttäjiltä; kasvojen määrällä, iällä tai sukupuolella ei ollut tämän suhteen vaikutusta (Bakhshi ym. 2014). Syyskapinan henkilökuville seitsemässä kasvot näkyvät kokonaan, kolmessa ollaan selin kameraan ja viidessä kuvassa osallistujilla on koronapandemian takia maski ja kasvot näkyvät vain osittain. Kysymys kasvoilla vaikuttamisesta olikin henkilökuville kohdalla kiinnostava: Elokapina ei Suomessa ole liikkeenä henkilöitynyt yksittäisiin toimijoihin, yksittäisten aktivistien kasvoilla vaikuttaminen tuntuu kuitenkin olevan Elokapinan hyödyntämä vaikutustapa.

Mielenosoituskyltti (10 kuvaa)

Kymmenessä kuvassa kuvan aihe rajautuu yksittäisiin mielenosoituskyltteihin. Syyskapinan keskeinen viesti oli vaatia hallitusta julistamaan ilmasto- ja ympäristöhätätila, ja ryhtymään hätätilan vakavuutta vastaaviin toimiin (Elokapina 2021a). Mielenosoituskylttien tyypillisin viesti olikin ilmastohätätilan vaatiminen hallitukselta. Hallituksen ohella kylteillä pyrittiin puhuttelemaan myös ohikulkijoita: esimerkiksi "Ilmastokriisi vahingoittaa lähimmäisiäsi" sekä "Tunnista etuoikeudet: eriarvoisuus kiihdyttää ekokriisiä!" puhuttelevat suoraan kyltin lukijaa ja haastavat pohtimaan omaa asemaa sekä ilmastonmuutoksen vaikutusta lähipiirille. Mielenosoituskyltit korostavat myös Elokapinan omaa toimintaa kansalaistottelemattomuutta ja väkivallatonta suoraa toimintaa käyttävänä liikkeenä: "Väkivalta loppuu väkivallattomuuden voimalla". Myös perinteisiä rauhaa ja rakkautta sekä toimintaa vaativia mielenosoituskylttejä on aineistossa näkyvissä, "Toiminnan aika on nyt" ja "Kapinoin rakkaudesta elämään" herättävät miellelyhtymiä hippiliikkeen Vietnamin vastaisista mielenosoituksista 60-luvulta.

Performanssit ja työpajat (7 kuvaa)

Elokapinan ja liikkeen Elokapinan ja liikkeen emojärjestön *Extinction Rebellionin* toiminta on visuaalista ja usein hätkähdyttävää. Myös Syyskapinassa hyödynnettiin maailmalta tuttuja performansseja, esimerkiksi äänetön punaisiin kaapuihin sonnustautunut Veriprikaati-kulkue (eng. *Red Rebel Brigade*) nähtiin 2.10.2021 Helsingissä osana Syyskapinaa. Elokapinan mukaan Veriprikaati taideperformanssi ”symboloi ekokatastrofiin liittyvää kuolemaa -- kulkueen jakama elekieli kertoo yhteydestä toisiimme ja muihin lajeihin” (Elokapina 2021b). Myös tanssiesitykset ja eri bändit kuuluivat Syyskapinan ohjelmaan ja näkyvät kuvastossa.

Siinä missä Elokapinan hätkähdyttävämmät taideperformanssit viestivät ulospäin, Syyskapinan omat konsertit ja kylttipajat voi nähdä liikkeen sisäistä yhtenäisyyttä tukevana taidemuotona. Omien iltakonserttien kuvaamisella näytetään Syyskapinan mielenosoitusten mukavaa puolta ja kannustetaan ottamaan osaa toimintaan.

Tila tai rakennus (4 kuvaa)

Syyskapinan tilakuvissa ollaan joko ”valloittamassa” vierasta tilaa tai viettämässä aikaa Elokapinan omalla teltalla. Tilakuvissa huomio kiinnittyy aktivistien sijaan korkeana kohoavaan eduskuntataloon tai omassa ympäristössä telttojen rakenteisiin tai aktivisteja palveleviin Elokapinan infopisteisiin. Elokapinan tilaa korostavat kuvat tuntuvat neuvottelevan julkisen ja yksityisen tilan käytöstä: Elokapina on käyttänyt julkisen tilan valtausta keskeisenä keinonaan, Syyskapinassa liikenneblokit Mannerheimintiellä ja Hakaniemen Pitkäsillalla herättivät ihmisissä voimakkaita reaktioita.

Vastustajat (3 kuvaa)

Vain kolmessa kuvassa kuvataan Elokapinan vastustajia tai viitataan näiden olemassaoloon. Kahdessa kuvassa poliiseja kuvataan antagonistisesti Elokapinan vastustajana, joko ryhmittäytyneenä Elokapinaa vastaan tai kantamassa mielenosoittajaa pois. Poliiseja ei näiden kuvien lisäksi kuvattu ollenkaan Syyskapinan kuvastossa, ei neutraaleina tai edes taustalla muissa kuvissa.

Yksi kuva viittaa Elokapinan kanssa samana viikonloppuna Mannerheimintiellä mieltään osoittaneen torviprotestin ohikulkuun: kuvassa kaksi mielenosoittajaa pitelee ”Tööttää jos tuet [Elokapinaa]” kylttiä, tässä kuvassa Elokapina onnistui kääntämään torviprotestin autoilijoiden etuja ajavan sanoman tukemaan Elokapinan omaa sanomaa. Tämän kuvan ohella muihin samalle ajankohdalle

sattuneisiin mielenosoituksiin ei kuvastossa viitattu, varsinkin Elokapinaan kohdistuneiden vastamielenosoitusten kuvaaminen loistaa aineistossa poissaolollaan.

Eläimet (2 kuvaa)

Pehmeyttä ja luontoarvoja tavoiteltiin Syyskapinan kuvastossa kahdella kuvalla, toisessa koiran ja toisessa kissan kanssa. Sosiaalisessa mediassa lemmikin kanssa poseeraaminen herättää usein positiivisia mielleyhtymiä ja sympatiaa. Useassa Syyskapinan kuvassa hyödynnettiin kukkia ja lehtiä, luontoa pyrittiin myös tätä kautta tuomaan mukaan mielenosoituksen kuvastoon.

Kokoavia huomioita sisällönanalyysistä

Sisällönanalyysin perusteella Elokapinalle on tärkeää kuvata omia aktivistejaan: rohkeat sankarit yksilökuvissa (n=15) ja sekä vahvat ryhmäkuvat (n=23) korostuvat Syyskapinan kuvastossa. Somenäkyvyyttä tavoitellaan sekä kasvokuvilla että lemmikkikuvien pehmeillä luontoarvoilla: molemmat ovat sosiaalisessa mediassa tehokkaita keinoja saada näkyvyyttä.

Kuvista vain kahdessa näytettiin poliisi, kummassakin vastustajana. Valtamedian diskursseissa poliisilla on usein määrittelyvalta mielenosoituksista käytävissä keskusteluissa (Juppi 2004), tästä syystä on ymmärrettävää, ettei Elokapina halua antaa liikaa tilaa poliisille omalla alustallaan. Syyskapinan aikana Elokapina sai tukea esimerkiksi muusikko Palefacelta ja muutamilta Helsingin yliopiston tutkijoilta ja Elokapinan teltalla vieraili tapahtuma-aikana useampi poliitikko. Tästä huolimatta nimekkäiden tukijoiden kuvia ei Syyskapinan kuvastossa näytetty. Kuvastosta myös puuttuivat kokonaan kuvat Elokapinaan kohdistuvista vastamielenosoituksista. Vaikka sisällönanalyysissä on perinteisesti tapana huomioida erityisesti isot kuvaryhmät, Gillian Rose muistuttaa, että myös pienet kuvaryhmät sekä kokonaan puuttuvat aiheet voivat kertoa jotain tärkeää kuvastojen kulttuurisista merkityksistä (Rose 2016, 102): nimekkäiden tukijoiden sekä vastamielenosoitusten kuvaamisen puuttuminen voivat viitata Elokapinan välttävän liikkeen henkilöitymistä julkisuuden henkilöihin sekä vastamielenosoitusten osalta toiminnan liian pelottavana kuvaamista.

Olen edellä tarkastellut Syyskapinan kuvaston teemoja makrotasolla. Analyysin seuraavassa osassa kiinnitetään huomiota mikrotason sommitelmallisiin piirteisiin ja näiden kulttuurisidonnaisuuteen tapaustutkimuksen avulla.

4.2. Tapaustutkimus, lähiluku kuvien representaatioihin

Toteutan tapaustutkimuksen Viena Rainion vuonna 2013 julkaistun tiedotusopin pro gradu -tutkielman *Kärsimyksen kuva: Inhimillisen kärsimyksen representaatiot Haitin ja Japanin maanjäristysten uutisoinnissa Helsingin Sanomissa* inspiroimana. Rainio toteutti kuvaston yksittäisten representaatioiden analyysin tutkijälähtöisen kuvan lähiluvun keinoilla hyödyntäen Schiraton ja Webbin (2004, 11–33) visuaalisen lukutaidon mallia (Rainio 2013, 42). Tämä malli soveltuu hyvin myös oman tutkimusaineistoni lähiluvun menetelmäksi.

Schiraton ja Webbin mukaan katsominen ei ole näkemiemme asioiden uudelleen tuottamista vaan prosessi, jossa ollaan tiiviisti vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa; katsomiselle olennaista on myös ei-näkeminen, kaikkia asioita ei aina huomata, vaan huomio kiinnittyy asioiden kontekstiin ja ympäröivän kulttuurin antamiin merkityksenantoihin (Schirato & Webb 2004, 14–15). Katsominen siis ymmärretään teoksessa konstruktivistisesta näkökulmasta. Schirato ja Webb ehdottavat katsomisen olevan *visuaalista lukemista*: samalla tavoin kun kirja voi saada useita lukijasta riippuvia tulkintoja, katsoja tekee samanlaisia tulkintoja näkemästään odotustensa ja kiinnostustensa perusteella (em. 16–17). Tätä kautta visuaalisen kuvan *lukija* on myös *kirjoittaja*, joka valitsee katsomisensa kohteet ja kehystää ne tilanteen kontekstin ja kulttuurin sidonnaisuuksien mukaan (em. 33).

Analysoitavan kuvan lukeminen tekstinä ei ole ongelmattonta. Seppäsen mukaan valokuva on ikoninen ja indeksinen, mitä verbaliset ilmaisut ovat vain harvoin, valokuvaa myös havainnoidaan eri tavoin kuin kirjoitettua tekstiä, epälineaarisesti ja tiettyjä osia ja aiheita painottaen (Seppänen 2005, 149). Myös tapaustutkimuksen subjektiivinen luonne yhdessä visuaalisen lukemisen lukijakohtaisuuden kanssa tekee yleistettävien tutkimustulosten tekemisen mahdottomaksi. Toisaalta visuaalisen lukutaidon mallilla on mahdollista tehdä tarkkoja havaintoja kuvista ja niiden kulttuurisesta kontekstista, menetelmällä on mahdollista saada laajempi ymmärrys Syyskapinan kuvaston sisältämistä representaatioista. Tutkimuksessa tuotettujen representaatioiden oikeutuksen pohtiminen on tärkeä osa refleksiivistä tutkimusta (Salo 2015, 183), pyrin analyysissäni selvittämään tarkasti, miten analyysi on suoritettu ja miten olen päätenyt tulkintoihini aineistosta.

Sisällönanalyysissä yksittäisten aktivistien ja aktivistiryhmien toimijuus korostui. Tapaustutkimuksessa haluan tarkastella representaatioita, jotka nousivat esiin toisenlaisista ja vaikeammin määriteltävistä kuvista, ja jotka kuvaavat tekijöiden sijaan tapoja toteuttaa

kansalaisvaikuttamista. Poimin kolme kuvaa sisällönanalyysiä varten tehdyistä kuvaryhmistä: aineisto valittiin *kerrostuneella aineistonvalinnalla*, jossa kuvat valitaan tarjolla olevista alaryhmistä (Seppä 2012, 220). Päädyin valitsemaan kuvat tilakuvien, mielenosoituskyttikuvien sekä performanssi- ja työpajakuvien alaryhmistä, koska näistä ryhmistä sisällönanalyysillä tuntui olevan vähiten sanottavaa ensimmäisessä analyysivaiheessa.

Esittelen seuraavaksi kolme tapaustutkimukseen valikoitunutta kuvaa analyysineen.

Kuva 1: eduskuntatalon portaat aktivismin paikkana

Ensimmäinen kuva, jonka valitsin tapaustutkimusta varten kuului sisällönanalyysissä tilakuvien kategoriaan, johon kuuluvia kuvia havaitsin aineistosta neljä kappaletta. Kuvassa keltaiseen tuulitakkiin pukeutunut Elokapinan aktivisti seisoo yksinään Helsingin eduskuntatalon portailla. Aktivisti näyttää kuvassa pieneltä, hänen takanaan eduskuntatalon pylväät kohoavat kuvan yläreunaan saakka. Aktivistin vierellä, kuvan keskellä alareunassa on syyslehdillä, pihlajanmarjatertuilla ja kukilla koristeltu puunoksista rakennettu pyöreä kehikko, jonka keskellä poikkipuut muodostavat teräväsärmäisen tiimalasin muodon – Elokapinan sekä *Extinction Rebellionin* symbolin. Eduskuntatalon ikkunoista loistaa lämmin valo, ulkona kuitenkin vaikuttaa olevan jo pimeä sillä eduskuntatalon edustaa valaiseva kalpea sähkövalo luo aktivistille tumman varjon tämän vierelle. Portaiden yläpäässä erottuu muutamia ihmisiä tummina siluetteina, kuvan vasemmassa alakulmassa taas erottuu äänentoistolaite sekä juomapullo. Katsojan päähuomio kuitenkin kiinnittyy aktivistin hiljaiseen protestiin oksakehikon rinnalla, sekä tämän yläpuolelle nouseviin eduskuntatalon valaistuihin pylväisiin.

Eduskuntatalo kohoaa kuvassa tilaa hallitsevaksi monoliitiksi, joka jatkuu kuvan reunojen ulkopuolelle. Rakennuksen mittapuu korostuu alhaaltapäin otetun kuvan perspektiivissä, alleviivaten rakennuksen edustaman instituution auktoriteettia ja valtaa. Sisältä kajastava lämmin valo taas tuntuu luovan kuvaan sisä- ja ulkoryhmät ja erilaiset kuulumisen tilat: aktivistin toiminta ulkona sekä eduskunnan toiminta sisällä ovat kuvassa eri maailmoissa.

Syyskapinan keskeinen vaatimus oli eduskunnalta ilmastohätätilan vaatiminen (Elokapina 2021a). Kuvassa vaatimus on tuotu eduskuntatalon portaille oksakehikon tiimalasin muodossa: luonnon materiaaleista kasattu symboli korostaa Elokapinan viestiä ajan loppumisesta luonnon kannalta. Vaikka Eduskuntataloa on kutsuttu ”kansallisen sovinnon representaatioksi” (Hakala-Zilliacus 2002), eduskuntatalon edusta ja sen portaat ovat myös suosittu mielenosoitusten paikka, jolla

yhteiskunnalliset liikkeet ja toimijat hakevat näkyvyyttä eduskunnassa päätettäviin asioihin. Esimerkiksi ruotsalaisen ilmastoaktivisti Greta Thunbergin koululakosta alkunsa saanut *Fridays for Future* -ympäristöliike on käyttänyt eduskuntatalon edustaa aktiivisesti myös korona-aikana (Ström 2021). Kuvassa Elokapina jatkaa suomalaisen kansalaisvaikuttamisen perinteitä hyödyntämällä eduskuntataloa viestinsä välittämiseen. Ympäri kaupunkitilaa hajautuneen Syyskapinan toimintaan kuului siis myös perinteistä eduskuntatalolla vaikuttamista.

Kuva 2: Taide ja käsillä tekemisen poliittisuus

Toinen tapaustutkimuksessa tarkasteltu valokuva kuului seitsemän kuvan performanssi- ja työpajakategoriaan. Tarkastelin tässä kategoriassa sisällönanalyyssissä erityisesti Elokapinan hätkähdyttäviä performansseja sekä Veriprikaatia. Tapaustutkimuksessa tarkastelen kuitenkin hiljaisempaa kuvaa, jonka sijoittaminen tuotti sisällönanalyyssissä vaikeuksia. Kuvassa joukko ihmisiä askartelelee mielenosoituskylttejä Elokapinan järjestämässä taidepajassa. Kuvan keskellä henkilö maalaa pahvinpalaan Elokapinan tiimalasisymbolia, kuvan oikeassa alareunassa toinen henkilö leikkaa saksilla kirjavaa sinistä kangasta. Osallistujien edessä pahvinpalojen päällä näkyy myös runsaasti kyniä, niittejä ja muita materiaaleja. Koska Elokapinan toiminnassa korostuu visuaalisuus ja taiteella vaikuttaminen, laajensin sisällönanalyyssissä performanssikategorian koskemaan myös työpajoja, jotta Elokapinan kaiken näköinen taidetoiminta tulisi yhdessä kategorisoiduksi.

Artivismi (eng. *Artivism*, sanoista *artist* ja *activism*) eli aktivistinen taide tarkoittaa taiteen strategista hyödyntämistä osana yhteiskunnalliseen muutokseen tähtäävää toimintaa. Artivistit haastavat yhteiskunnassa vallitsevia ajattelutapoja usein parodiaa ja satiiria hyödyntäen, taiteella pyritään myös aktiivisesti muuttamaan asioiden tilaa. Siinä, missä propaganda kertoo miten yksilön tulisi ajatella, onnistunut artivismi haastaa ajattelemaan kriittisesti ja empaattisesti. (Art & Object 2021) Luova aktivismi on perinteiseen aktivismiin verraten mieleenpainuvampaa ja johtaa tehokkaampaan toimintaan vastaanottajissa (Duncombe & Harrebye 2021), Elokapinan artivismilla onkin onnistuessaan mahdollisuudet viestiä voimakkaasti liikkeen tavoitteista ja ilmastonmuutoksesta.

Kuvassa käytettävien kierrätysmateriaalien representaatio viittaa antikapitalistisiin arvoihin, jotka Elokapina toiminnassaan allekirjoittaa. Mielenosoituskylttien tekeminen on taiteella vaikuttamista, samalla työpajakuvasta välittyy solidaarinen ja ryhmähenkeä tukeva ilmapiiri.

Kuva 3: Kaduilla istuminen ja kansalaistottelemattomuus Elokapinan toimintakeinona Kolmannessa tarkastelemassani kuvassa Elokapinan aktivistit ovat vallanneet Helsingin Pitkäsillan Hakaniemessä. Kuvan oikeassa alakulmassa mustiin pukeutunut henkilö kohottaa mielenosoituskyltin kuvan keskelle. Kyltissä lukee suurin kirjaimin ”MITEN TÄMÄ EI OLE ILMASTOHÄTÄTILA?”. Muu kuva on sumennettu epäselväksi, mutta kuvasta erottaa tiellä istuvia aktivisteja. Sumennuksen tähden silmä hakeutuu ensisijaisesti mielenosoituskylttiin, tästä syystä kuva oli sijoitettu mielenosoituskyttikuvien kymmenen kuvan kategoriaan sisällönanalyysissä.

Kuvassa mielenosoituskyltti alleviivaa Elokapinan huolta ilmastokriisistä. Hätätilan puitteissa on turvaututtu poikkeukselliseen toimintatapaan, Helsingin vilkkaan kadun tukkimiseen, josta aiheutuvaa häiriötä perustellaan julkisen huomion saamisella tärkeäksi koetulle asialle.

Elokapina ei ole ensimmäinen kansalaistottelemattomuuteen turvautuva yhteiskunnallinen liike ja myös tiellä istumisella on pitkät perinteet. Intian itsenäisyysliikkeen johtaja Mahatma Gandhin kehittämä väkivallattoman vastarinnan filosofia inspiroi Yhdysvaltojen kansalaisoikeusliikettä ja istumisprotesteja, joissa mustat kansalaisoikeusaktivistit menivät istumaan valkoisille tarkoitettuihin lounasravintoloihin (Britannica 2020). Martin Luther King Jr.:n johdolla rotuerottelua vastustava kansalaisoikeusliike laajensi toimintaansa marsseihin ja mielenosoituksiin, tästä inspiroituneena esimerkiksi naisasialiikkeet, ydinsodan ja vietnamin sodan vastustajat sekä antiglobalisaatioliikkeet alkoivat hyödyntää väkivallatonta vastarintaa ja kansalaistottelemattomuutta toiminnassaan (Britannica 2021). Suomessa Elokapinan merkittävä henkinen edeltäjä on Vihreän liikkeen alullepannut Koijärviliike, joka vuonna 1979 vastusti Koijärven kuivaamista muun muassa kaivinkoneeseen köyhtäytymällä. Suomessa myös esimerkiksi totaalikieltäytyminen varusmiespalveluksesta ja siviilipalveluksesta on kansalaistottelemattomuuden muoto.

Elmo Kalvas toteaa kansalaistottelemattomuutta käsittelevässä artikkelissaan, kuinka ”Kansalaistottelemattomuuden ymmärrettävyyden kannalta onkin aina keskeistä kysyä, miksi voimassa oleva järjestelmä on epäoikeudenmukainen tavalla, joka tekee sen sietämisen mahdottomaksi.” (Kalvas 2021). Tarkastelemassani kuvassa Elokapina toteaa järjestelmän epäonnistuneen ilmastotoimissa, ja liikkeen kansalaistottelemattomuuden ja tilan valtauksen olevan tästä seurausta. Samalla Elokapina asemoituu kansalaistottelemattomuuden pitkään historiaan, jossa oikeutettu vallankumous on ennenkin tuonut toivotun muutoksen asioihin.

5. Johtopäätökset

5.1. Kapinaa ja kansalaistottelemattomuutta: Elokapinan visuaalinen aktivismi

Esittelen seuraavaksi tiivistetysti tutkimuksen tärkeimpiä tuloksia.

Elokapinan aktivismin visuaalisissa representaatioissa korostui liikkeen toiminnan yhteisöllisyys sekä arvostus omia jäseniä kohtaan. Henkilökuvat ja ryhmäkuvat olivat sisällönanalyyysissä suurimmat kuvaryhmät, tapaustutkimuksessa havaitsin kuvista solidaarisuutta ja ryhmähenkeä kuvaavia teemoja. Elokapinalla ei ole johtajia eikä hierarkkisia valtarakenteita, siksi omat rivijäsenet ovat Elokapinan tärkein resurssi ja toiminnan mahdollistaja. Omien jäsenten kuvat ovat myös tärkeä mainostuskeino, Instagramissa kasvokuvat ovat merkittäviä liikkeen näkyvyyden ja kiinnostavuuden kannalta.

Kuvaston perusteella vaikuttaa siltä, että Elokapina haluaa olla ”tavallisten ihmisten liike”, joka ei henkilöidy julkisuudenhenkilöihin, johtajiin tai auktoriteetteihin. Myöskään poliitikkoihin tai puolueisiin ei kuvastossa viitattu, vaikka Keskustaa lukuun ottamatta kaikkien eduskuntapuolueiden poliitikkoja kävi Syyskapinassa Elokapinan teltalla vierailmassa (Elokapina 2021c). Tunnettu poliitikko voi hyvistäkin tarkoituseristään huolimatta karkottaa muiden puolueiden kannattajia. Elokapina haluaa Instagramissaan kuvata itseään ilmastoliikkeenä, jota jokainen voi kannattaa, puoluekannasta riippumatta.

Elokapinalla ei yhteiskunnallisena liikkeenä ole journalistisia velvoitteita esittää tapahtumaansa sosiaalisessa mediassa objektiivisesti dokumentoiden. Sain itse Syyskapinasta tapahtumana pelkkien Instagram-kuvien perusteella varsin kiltin, jopa tylsän kuvan: vaikuttavia henkilökuvia ja jännittäviä liikenneblokkeja esittäviä kuvia löytyy mutta konfliktit loistavat pitkälti poissaolollaan. Auktoriteettien ohella myös Elokapinan vastustajien tapahtuma-aikana järjestämät vastamielenosoitukset on jätetty kuvaamatta, poliisikuviakin oli Syyskapinan kuvastossa vain kaksi. Heräsin kuitenkin pohtimaan omaa ehdollistumistani valtamedian viime vuosina käyttämiin Elokapinakuviin, joissa poliisit hallitsevat tilannetta järein keinoin. Luvussa kaksi esittelemäni protestikuvaston aiempi tutkimus on osoittanut, että toimittajat usein rajaavat mielenosoituksista korostetun negatiivisen kuvan ja että poliisit toimivat usein tilanteiden määrittelijöinä.

Mielenosoittajilla ja yhteiskunnallisilla liikkeillä on julkisessa keskustelussa vain harvoin tilaa osallistua itse oman toimintansa määrittelyyn. Syyskapinan kuvasto onkin erinomainen mahdollisuus tarkastella Elokapinan toimintaa siten, miten he itse haluavat toimintaansa määrittellä, oman kulttuurinsa sisältä. Draaman ja poliisin kanssa kamppailun sijaan Elokapinan omissa kuvissa välittyy arkisempi mielenosoitustoiminta, johon kuuluu vakavien ilmastoteemojen ohella myös yhdessäolo, nauru ja tanssiminen. Syyskapinan kuvastolla Elokapina tuntuu haluavan luoda kuvaa turvallisesta tilasta ja mukavasta ajanvietosta yhteisen ja tärkeäksi koetun asian parissa.

5.2. Minne matkalla, Elokapina?

Elokapinan vallankumousta toteutetaan sekä kadulla että sosiaalisessa mediassa. Mielenosoituskuvastossa havaittiin tapaustutkimuksessa perinteisiä vasemmistolaisten mielenosoitusten malleja, joihin kuului väkivallaton kaupunkitilojen haltuunotto istumalla sekä Rakkauden ja solidaarisuuden esittäminen ratkaisukeinona yhteiskunnallisiin ongelmiin. Myös taideaktivismi kuuluu perinteisiin sodanvastaisiin anti-globalisaatioliikkeen vaikutuskeinoihin. Tapaustutkimuksessa havainnoitu eduskuntatalolla vaikuttaminen taas on Suomessa perinteinen tapa tuoda näkyvyyttä eduskunnan tekemille päätöksille.

Toisaalta Elokapinan someaktivismi on aktiivista ja tarkoitushakuista: sosiaalisella medialla mainostetaan liikkeen toimintaa sekä pyritään vaikuttamaan yhteiskunnallisiin merkityksenantoihin ilmastonmuutoksesta sekä Elokapinasta liikkeenä. Uskon tehokkaan someaktivismiin olevan Elokapinan elinehto tulevaisuudessa, erityisesti nuorempi sukupolvi toteuttaa Kojjärven liikkeen perintöä ja suomalaisen ympäristöaktivismiin jatkumoa nykyaikana yhä useammin sosiaalisen median identiteettipolitiikan kautta. Taideaktivismi ja taiteella vaikuttaminen sopivat myös erinomaisesti sosiaalisen median viestinnän keinoksi, tätä Elokapina jo osaltaan toteuttaa *Extinction Rebellionilta* perimillään graafisilla julisteilla ja mielenosoituskuvastoilla, joiden visuaalisuus puhuttelee myös sosiaalisessa mediassa.

Uskon Elokapinan haasteen jatkossa liittyvän jatkuvan näkyvyyden tavoitteluun: julkisuus on yhteiskunnallisille liikkeille elinehto, julkisuuden säilyttääkseen liikkeen on kyettävä yllättämään yhä uudelleen. Mielenosoitusten tilallinen ja ajallinen laajeneminen sosiaalisessa mediassa auttaa näkyvyyden saamisessa, mutta vain tiettyyn pisteeseen saakka: sosiaalisen median *kuplautuminen*

eli algoritmeista johtuva internetin käyttökokemusten hajautuminen todennäköisesti tarkoittaa, etteivät Elokapinaan nuivasti suhtautuvat sosiaalisen median käyttäjät edes näe liikkeen sisältöjä.

Haasteen Elokapinan ja *Extinction Rebellionin* tulevaisuudelle voivat myös aiheuttaa somealustojen kaupalliset intressit sekä sometilaa koskevat jatkuvat uudelleenneuvottelut. Useassa maassa on voimistumassa diskurssi ilmastoliikkeestä terrorismina, esimerkiksi Iso-Britanniassa *Extinction Rebellion* luokiteltiin vuonna 2020 ääriliikkeeksi (BBC 2020), julistusta seuranneen mediakohun myötä luokitus kuitenkin peruttiin nopeasti. Somealustojen on mahdollista rajata tiettyjen liikkeiden näkyvyyttä, kuten kävi *Black Lives Matter* -liikkeelle sen alkuaikoina. Elokapina ja *Extinction Rebellion* saattavat tulevaisuudessa joutua kamppailemaan somenäkyvyydestään, mikäli alustojen paineet rajata ilmastoaktivismiin viittaavaa sisältöä kasvavat.

Jokaisella yhteiskunnallisessa liikkeellä on elinkaarensa. Elokapinan ja *Extinction Rebellionin* vahvuus vaikuttaa olevan helposti uusiutuva kuvasto ja visuaalinen aktivismi, liikkeen käyttämät symbolit tiimalaseineen viestivät myös tehokkaasti liikkeen arvoista ja tavoitteista. Jaettujen kuvastojen käyttöön voi kuitenkin liittyä myös tarve keksiä uutta: mikäli Elokapinan ja sen sisarliikkeiden käyttämä kuvasto ja toimintatavat yhdenmukaistuvat liikaa, riittääkö kuvasto kohta enää hätkähdyttämään katsojaa?

5.3. Lopuksi

Tarkastelin tässä tutkimuksessa Elokapinan visuaalisen aktivismin representaatioita visuaalisen analyysin keinoilla. Aihe on ajankohtainen. Kuvat vaikuttavat käsityksiin ympäröivästä maailmasta, ne muovaavat katsojiensa käsityksiä omasta ja muiden asemasta globaalissa järjestyksessä (Kotilainen 2016). Vuonna 2021 Elokapina kävi kuvillaan sekä toiminnallaan aktiivista yhteiskunnallista neuvottelua niin omasta asemastaan kuin Suomessa käytävästä ilmastokeskustelusta.

Viimeistellessäni omaa tutkimustani tammikuussa 2022 törmäsin Ilmiö-verkkójulkaisussa 8.12.2021 julkaistuun kirjoitukseen, joka tarkastelee Sosiaalisen median alustoja Elokapinan aktivismin välineenä. Tekstin on kirjoittanut Helsingin yliopistossa väitöskirjatutkijana työskentelevä Jenni Kettunen, joka on tutkimuksessaan perehtynyt nuorten osallistumiseen ja visuaalisen vaikuttamisen keinoihin. Verkkójulkaisussa Kettunen haastattelee Elokapinan toimintaan osallistuneita kuvien

jakamisesta ja sosiaalisen median roolista osana Elokapinan toimintaa (Kettunen 2021). Tekstin näkökulma Instagramista vaikuttamisen keinona on hyvin samanlainen oman kandidutkielmani aiheen kanssa. Kettusen haastateltavien mukaan Elokapinan Instagram kuvilla halutaan viestiä tapahtumien ”fiilistä” ja protestin arkipäivää (Kettunen 2021). Myös itse päädyin vastaavaan havaintoon kuvien perusteella. Kettunen toteaa Elokapinan kuvallisuuden olevan Elokapinan keskeinen vaikutuskeino, kuvista kadulla istuvista Elokapinan aktivisteista on Kettusen mukaan tullut suomalaisessa valtamediassa ikonisia (Kettunen 2021). Kuvien ikonisuus välittyi minulle myös Instagramissa julkaistuissa kuvissa, Elokapinan kuvissaan hyödyntämistä visuaalisista tehokeinoista olisi kiinnostavaa lukea tutkimuksia tulevaisuudessa.

Tutkin tässä kandidutkielmassa Elokapinan omia kuvia. Tutkimustulosteni perusteella Syyskapinan kuvat vaikuttavat pyrkivän erilaiseen kuvalliseen ilmaisuun kuin valtamedian konfliktien värittämät mielenosoituskuvat: tätä olisi syytä tutkia tarkemmin vertailemalla eri medioiden kuvastoja Elokapinasta. Omassa tutkimuksessani Elokapinan osallistujien oma ääni jäi kuulematta, Elokapinan aktivistien omien merkitystenantojen selvittäminen haastattelututkimuksella tai etnografialla toisi uutta tutkimustietoa liikkeen aktivismista. Tässä tutkimuksessa paneuduin kandidutkielman puitteissa rajattuun aiheeseen, yhteen Elokapinan tapahtumaan: Elokapinan kuvastoja koskevista laajemmista teemoista voin siksi esittää vain valistuneita arvioita. Sanonnan mukaan yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat tarinaa, Elokapinan omassa kuvastossa riittää vielä tuhansia kuvia tutkittavaksi.

Sosiologian historiassa valokuvaa ei aina ole osattu problematisoida representaationa (Seppänen 2001, 60). Historiallisesti kuvat ovat olleet yhteiskuntatieteiden ”lapsipuolia”, kuvantutkimusta on kauan pidetty marginaalisena tutkimuksena yhteiskuntatieteissä (Luhtakallio 2009). Yhteiskunta kuitenkin muuttuu kovaa vauhtia visuaalisemmaksi ja sosiaalisesta mediasta on tulossa merkittävä vaikuttamisen kanava. Elokapinan someaktivismi on konkreettista ja poliittista toimintaa, joka tavoittelee muutosta yhteiskunnassa. Sosiologia ei enää voi ohittaa visuaalista kulttuuria, mikäli se haluaa tutkia vuorovaikutusta (Seppänen 2001, 127). Kuvat on kyettävä ottamaan vakavasti myös yhteiskuntatieteiden puolella.

6. Lähteet

6.1. Kirjalliset lähteet

Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Bakhshi, Saeideh; Shamma, David Ayman & Gilbert, Eric (2014) Faces engage us: photos with faces attract more likes and comments on Instagram. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. 965–974.

Cernison, Matteo (2019) *Social media activism: water as a common good*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Ducombe, Stephen & Harrebye, Silas (2021) The Copenhagen Experiment: testing the effectiveness of creative vs. conventional forms of activism. *Social movement studies*.

Fotaki, Marianna & Foroughi, Hamid (2021) Extinction Rebellion: Green activism and the fantasy of leaderlessness in a decentralized movement. *Leadership* 0:0, 1-23.

Hall, Stuart (toim.) (1997) *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: SAGE Publications.

Haraway, Donna (1988) Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist studies* 14:3, 575-599.

Hakala-Zilliacus, Liisa-Maria (2002) *Suomen Eduskuntatalo: Kokonaistaideteos, itsenäisyysmonumentti ja kansallisen sovinnon representaatio*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

James, Dana & Mack, Trevor (2020) *Toward an Ethics of Decolonizing Allyship in Climate Organizing: Reflections on Extinction Rebellion Vancouver*. *Journal of Human Rights and the Environment*.

Jokela, Salla (2021) *Visuaalinen analyysi. Luentosarjalla "Laadulliset tutkimusmenetelmät"*. Tampereen yliopistossa, keväällä 2021.

Juppi, Pirita (2004) "Keitä me olemme? Mitä me haluamme?": eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. Väitöskirja. Humanistinen tiedekunta. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Kotilainen, Noora (2016) *Visual Theaters of Suffering: Constituting the Western Spectator in the Age of the Humanitarian World Politics*. Väitöskirja. Valtiotieteellinen tiedekunta, politiikan ja talouden tutkimuksen laitos. Helsingin yliopisto.

Lanchester, John (2018) Tuote olet sinä. *Niin tai näin* 2:18, 13–29.

McLeod, Douglas & Detenber, Benjamin (1999) Framing effects of television news coverage of social protest. *Journal of Communication* 49:3, 3–23.

Milan, Stefania (2015) When Algorithms Shape Collective Action: Social Media and the Dynamics of Cloud Protest. *Social Media + Society* 1:2 1–10.

- Mustola, Marleena; Mykkänen, Johanna; Böök, Marja Leena & Kärjä, Antti-Ville (toim.) (2017) Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa. (Painettu kirja on julkaistu 2015) Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 123. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Mäenpää, Pasi & Faehnle, Maija (2021) 4. Sektori. Tampere: Vastapaino.
- Mäkiranta, Mari (2010). Kuvien lukeminen. Teoksessa Johanna Hurtig, Merja Laitinen, & Katriina Uljas-Rautio (toim.), Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 97–120.
- Nikunen, Kaarina (2018) Media Solidarities. Emotions, Power and Justice in the Digital Age. London: SAGE Publications.
- Nylund, Jemina (2020) Visuaalinen viestintä aktivismissä: kuinka aktivistit voivat varastaa sivun yritysmailman pelikirjasta. Opinnäytetyö. Mainonnan suunnittelu. Turun ammattikorkeakoulu.
- Papacharissi, Zizi (2014) Affective Publics: Sentiment, Technology, and Politics. Oxford: Oxford University Press.
- Rasmus, Ari (2006) Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa. Väitöskirja. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Rainio, Viena (2013) Kärsimyksen kuva. Inhimillisen kärsimyksen representaatiot Haitin ja Japanin maanjäristysten uutisoinnissa Helsingin Sanomissa. Pro gradu -tutkielma. Tiedotusoppi. Tampereen yliopisto.
- Rose, Gillian (2016). Visual methodologies. An introduction to the interpretation of visual materials. (4. painos) London: SAGE Publications.
- Rossi, Leena-Maija (2010) Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa. Teoksessa Tarja Knuutila & Aki Petteri Lehtinen (toim.), Representaatio: Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Helsinki: Gaudeamus, 261–275.
- Schirato, Tony & Webb, Jen (2004) Reading the Visual. Sydney: Allen & Unwin.
- Seppä, Anita (2012). Kuvien tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.
- Seppänen, Janne (1997) Miten lähestyä valokuvaa? Kolme teoreettista mallia valokuvan tutkimiseksi. Sosiologia 34:1, 53–63.
- Seppänen, Janne (2001) Valokuvaa ei ole. Helsinki: Musta taide, Suomen valokuvataiteen museo.
- Seppänen, Janne (2005) Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.
- Sovellus, Otto (2021) "Me olemme XR ja te olette me": Analyysi populismista ja Extinction Rebellion -liikkeestä. Kandidaatin tutkielma. Johtamisen ja talouden tiedekunta. Tampereen yliopisto.
- Salo, Ulla-Maija (2015) Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Sanna Aaltonen & Riitta Högbacka (toim.), Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 166–190.
- Tufekci, Zeynep (2013) "Not this one": Social Movements, the Attention Economy, and Microcelebrity Networked Activism. American Behavioral Scientist. 57(7), 848-870.

Tufekci, Zeynep (2017) *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*. New Haven: Yale University Press.

Venenti, Anastasia (2017) Aesthetics of protest: an examination of the photojournalistic approach to protest imagery. *Visual Communication*. 16:3, 279-298.

6.2. Digitaaliset lähteet

Ahteensuu, Marko (2019) Käytätkö somedataa tutkimuksessasi? Vastuullinen tiede: tutkimusetiikka ja tiedeviestintä Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimustyo/kaytatko-somedataa-tutkimuksessasi>. Viitattu 1.11.2021.

Art & Object (2021) Artivism; making a difference through art. *Art & Object*. <https://www.artandobject.com/articles/artivism-making-difference-through-art>. Viitattu 5.1.2022.

BBC (2020) Extinction Rebellion: Counter-terrorism police list group as 'extremist' in guide. BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-51071959>. Viitattu 8.1.2022.

Britannica (2020) Sit-in movement. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/event/sit-in-movement>. Viitattu 9.1.2022.

Britannica (2021) Civil disobedience. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/civil-disobedience>. Viitattu 9.1.2022.

Elokapina (2021a) Elokapinan Syyskapinaan on ilmoittautunut mukaan yli tuhat mielenilmaisijaa – Elokapina vaatii hallitusta julistamaan ilmastohätätilan. Elokapinan lehdistötiedote 27.9.2021. <https://elokapina.fi/news/press-release/2021/09/27/yli-tuhat-mielenilmaisijaa/>. Viitattu 15.10.2021.

Elokapina (2021b) Elokapinan Veriprikaati kulkee Helsingin keskustassa tänään lauantaina. Elokapinan lehdistötiedote 2.10.2021. <https://elokapina.fi/sv/news/press-release/2021/10/02/veriprikaati/>. Viitattu 18.12.2021.

Elokapina (2021c) Elokapinan mielenilmaisu alkanut valtioneuvoston linnalla, mielenosoittajat liimautuneet ja lukittautuneet linnan oville. Elokapinan lehdistötiedote 8.10.2021. <https://elokapina.fi/news/press-release/2021/10/08/valtioneuvoston-linna/>. Viitattu 8.1.2022.

Kalvas, Elmo (2021) Kansalaistottelemattomuus: julkisuuden strategiasta legitimizeetin kritiikkiin. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/kansalaistottelemattomuus-julkisuuden-strategiasta-legitimizeetin-kritiikkiin/>. Viitattu 23.10.2021.

Karppanen, Joel (2021) Essee: Banksy ja Elokapina pelaavat vallankumousnostalgialla – Oikeamielisen moraalin julistamisessa piilee vaara. *Yle artikkeli*, julkaistu 07.10.2021. <https://yle.fi/aihe/a/20-10001361>. Viitattu 28.10.2021.

Kettunen, Jenni (2021) Sosiaalisen median alustat Elokapinan aktivismin välineenä. *Ilmiö*. <https://ilmiömedia.fi/artikkelit/sosiaalisen-median-alustat-elokapinan-aktivismin-valineena/>. Viitattu 8.1.2022.

Luhtakallio Eeva (2009) Visuaalisen kulttuurin sosiologia. Kuva-analyysin menetelmiä. Luentosarjalla Sosiaalitutkimuksen kvalitatiiviset menetelmät. 14.10.2009. Luennon diat. <https://slideplayer.fi/slide/1956860/>. Viitattu 3.1.2022.

Luhtakallio, Eeva (2010) Visuaaliset aineistot sosiologiassa - Kehysanalyysi kuvien tutkimisen välineenä. Luentosarjalla Sosiaalitutkimuksen kvalitatiiviset menetelmät. 13.10.2010. Luennon diat. <https://docplayer.fi/5263389-Visuaaliset-aineistot-sosiologiassa-kehysanalyysi-kuvien-tutkimisen-valineena.html>. Viitattu 28.12.2021.

Luhtakallio, Eeva & Meriluoto, Taina (2020) Elokapinan aktio näyttää miten kuvat politisoivat uusilla tavoilla. Ilmiö. <https://ilmiomedia.fi/artikkelit/elokapinan-aktio-nayttaa-miten-kuvat-politisoivat-uusilla-tavoilla/>. Viitattu 8.9.2021.

Lähdesmäki, Tuuli; Hurme, Pertti; Koskimaa, Raine; Mikkola, Leena & Himberg, Tommi (2015) Tapaustutkimus. Menetelmäpolkuja humanisteille. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. <https://koppa.iyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/tapaustutkimus>. Viitattu 18.12.2021.

Rossi, Leena-Maija. Visuaaliset ja audiovisuaaliset media-aineistot. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 30.10.2021.

Salty (2021) Exclusive Report: Censorship of Marginalized Communities on Instagram, 2021. Salty. <https://saltyworld.net/product/exclusive-report-censorship-of-marginalized-communities-on-instagram-2021-pdf-download/>. Viitattu 5.1.2022.

Ström, Kukka (2021) "Olen varautunut olemaan täällä koko 2020-luvun" – Fridays For Future -aktivisti Olavi Fellman, 65, on osoittanut mieltään Eduskuntatalon portailla lähes 150 kertaa. Yle artikkeli, julkaistu 22.10.2021. <https://yle.fi/aihe/a/20-10001449>. Viitattu 6.1.2022.

Syyttäjälaitos (2021) Poliisin voimankäyttöön Elokapinan mielenosoituksessa syksyllä 2020 liittyvät rikosepäilyt siirtyvät syyteharkintaan. <https://syyttajalaitos.fi/-/poliisin-voimankayttoon-elokapinan-mielenosoituksessa-syksylla-2020-liittyvat-rikosepailyt-siirtyvat-syyteharkintaan>. Viitattu 3.1.2022.

Tietosuojalaki 2018/1050. Annettu Helsingissä 5.12.2018. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>. Viitattu 3.1.2022.

Vuori, Jaana. Tapaustutkimus. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen arkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusasetelma/tapaustutkimus/>. Viitattu 18.12.2021.

7. Viitteet

7.1. Linkit Syyskapinan kuviin (Elokapinan Instagram)

Instagram-linkit tutkimusaineistoon. Syyskapinan protestipäivät.

<https://www.instagram.com/p/CUa4XKotRoy/> 29.9.2021.

<https://www.instagram.com/p/CUdPgl6tZQU/> 30.9.2021.

<https://www.instagram.com/p/CUfzZ0DNhSn/> 1.10.2021.

<https://www.instagram.com/p/CUitqCst3ic/> 2.10.2021.

<https://www.instagram.com/p/CUINtWZtuWT/> 3.10.2021.

<https://www.instagram.com/p/CUn7PbNtG00/> 4.10.2021.

<https://www.instagram.com/p/CUsmrIhtiSx/> 5.10.2021.

<https://www.instagram.com/p/CUs-d2TtRYW/> 6.10.2021.

<https://www.instagram.com/p/CUvaYtBNKKI/> 7.10.2021.

<https://www.instagram.com/p/CUyG3m3Nrp-/> 8.10.2021.